

۱۴۹۸۵۸۷

بسم الله الرحمن الرحيم

بررسی نقوش روی سکه ها

تن ششم تا دوازدهم ه. ق

تالیف: سیده مهسا قریشی

انتشارات مارلیک

سرشناسه	:	قریشی، سیده مهسا، ۱۳۶۵ -
عنوان و نام پدیدآور	:	بررسی نقوش روی سکه‌ها قرن ششم تا دوازدهم ه.ق / نویسنده مهسا قریشی.
مشخصات نشر	:	تهران: مارلیک، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	:	۱۷۶ ص.
شابک	:	۹۷۸-۶۰۰-۵۲۸۴-۵۵-۳
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
موضوع	:	سکه‌های ایرانی - ایران - تاریخ - قرن ۶ - ۱۲ ق.
موضوع	:	Coins, Iranian -- Iran -- History -- ۱۲-۱۸th century
موضوع	:	سکه‌شناسی - ایران - تاریخ
موضوع	:	-- History -- IranNumismatics
رده ی کتاره	:	۱۳۹۶ ق/۴۳۷۶۵CJ
رده بند دیویی	:	۷۳۷/۴۹۵۵
شماره کتاب‌ناسی	:	۴۶۸۸۸۰۷

انتشارات مارلیک

WWW.MARLIKART.IR

نام کتاب: بررسی نقوش روی سکه‌ها قرن ششم تا دوازدهم ه.ق

ناشر: انتشارات مارلیک

نویسنده: سیده مهسا قریشی

شمارگان: ۱۰۰ نسخه

نوبت چاپ: اول / ۱۳۹۶

بهاء: ۱۴۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۲۸۴-۵۵-۳

صفحه	فهرست مطالب
۸	مقدمه.....
۹	فصل اول: سکه شناسی
۱۰	تعریف سکه.....
۱۰	علم سکه شناسی.....
۱۰	تاریخچه پیدایش سکه.....
۱۱	معرفی و پیشینه نقوش روی سکه ها تا قرن ششم ه.ق.....
۱۱	لیدی و جزایر یونانی.....
۱۲	دوران هخامنشی.....
۱۴	دوران ساسانی.....
۱۴	دوران اسپهبدان حکام طبرستان و حکام عرب ساسانی.....
۱۵	دوران امویان، عباسیان.....
۱۶	دوران طاهریان، صفاریان.....
۱۶	دوران سامانیان و آل بویه عربی.....
۱۷	مروری بر تاریخچه سکه ها از سده ساسانی تا دوره صفوی.....
۱۷	سلجوقیان (۴۳۱-۵۹۰ ه.ق).....
۱۸	ایلخانان مغول و اولجایتو (۶۵۱-۷۵۶ ه.ق).....
۱۹	تیموریان-آق قویونلو ها (۷۸۰-۹۰۷ ه.ق).....
۱۹	صفویه (۹۰۷-۱۲۰۰ ه.ق).....
۲۰	سکه شناسی.....
۲۱	سلجوقیان.....
۲۴	ایلخانان مغول.....
۲۶	تقسیم بندی سکه های دوره اولجایتو.....
۲۶	گروه اول (شعائر مذهب تسنن از سال ۷۰۳ تا ۷۰۹ ه.ق).....
۲۶	گروه دوم (شعائر اسلامی و شیعی از سال ۷۰۹ تا ۷۱۲ ه.ق).....
۲۷	گروه سوم (شعائر شیعی از سال ۷۱۲ تا ۷۱۳ ه.ق).....
۲۷	گروه چهارم (از سال ۷۱۳ تا ۷۱۶ ه.ق).....
۲۸	تیموریان (آق قویونلو).....
۲۸	سکه های سورشازر.....

۲۸	سکه های مرسوم و عادی.....
۳۱	صفویه.....
۳۳	سکه های دوره عباسی.....
۳۵	شاه اسماعیل (۹۳۰-۹۸۴ ه.ق).....
۳۵	شاه طهماسب اول (۹۳۰-۹۸۴ ه.ق).....
۳۶	شاه اسماعیل دوم (۹۸۴-۹۸۵ ه.ق).....
۳۷	محمد خدابنده (۹۸۵-۹۹۵ ه.ق).....
۳۷	شاه عباس اول (۹۸۹-۱۰۳۸ ه.ق).....
۳۸	شاه صفی (۱۰۳۸-۱۰۵۲ ه.ق).....
۳۹	شاه عباس دوم (۱۰۵۲-۱۰۷۷ ه.ق).....
۳۹	صفی دوم یا سلطان اول (۱۰۷۷-۱۱۰۵ ه.ق).....
۴۰	شاه سلطان حسین اول (۱۱۰۵-۱۱۳۵ ه.ق).....
۴۰	طهماسب دوم (۱۱۳۵-۱۱۵۷ ه.ق).....
۴۱	شاه عباس سوم (۱۱۲۴-۱۱۴۸ ه.ق).....
۴۱	سام میرزا (۱۱۶۰ ه.ق).....
۴۲	شاه اسماعیل سوم (۱۱۶۳-۱۱۰۹ ه.ق).....
۴۴	حوزه جغرافیای قلمرو ضرابخانه ها.....
۴۴	سلجوقیان.....
۴۵	ایلخانان (مغولان و اولجایتو).....
۴۵	تیموریان (آق قویونلو).....
۴۵	صفویه.....
۴۷	فصل دوم: معرفی نقوش و روشهای طراحی سکه ها از قرن ششم تا دهم.....
۴۸	مقدمه.....
۴۸	انواع نقوش روی سکه.....
۴۸	نقوش گیاهی.....
۴۹	نقوش انسانی.....
۴۹	نقوش حیوانی و جانوری.....
۵۰	نقوش تلفیقی.....
۵۰	نقوش هندسی.....
۵۱	آرایه های تزینی نوشتاری.....

۵۱	دوره سلجوقی.....
۵۱	دوره ایلخانی.....
۵۲	دوره صفویه.....
۵۳	انواع روش های طراحی نقوش سکه های قرن ششم تا دوازدهم مق.....
۵۳	روش طراحی ساختاری.....
۵۳	نقطه.....
۵۳	خط.....
۵۳	فرم.....
۵۳	ترکیب بندی.....
۵۳	تناسب.....
۵۴	رینم.....
۵۴	روش طراحی نمادین.....
۵۴	روش طراحی هشتایی.....
۵۵	معرفی نقوش و روش طراحی روی سکه های سلجوقی.....
۵۵	نقش جنگجوی سوار بر اسب.....
۵۶	نقش عقاب دوسر.....
۵۷	نقش شیر و خورشید.....
۵۸	نقش اختر ماه.....
۵۹	معرفی نقوش و روش طراحی روی سکه های ایلخانی.....
۵۹	نقش جنگجوی سوار بر اسب.....
۶۰	نقش عقاب دو سر.....
۶۱	نقش شیر و خورشید.....
۶۲	نقش گاو.....
۶۳	معرفی نقوش و روش طراحی روی سکه های صفویه.....
۶۳	نقش جنگجوی سوار بر اسب.....
۶۴	نقش عقاب دو سر.....
۶۵	نقش شیر خورشید.....
۶۶	نقش طاووس.....
۶۹	فصل سوم: سیر تحول نقوش روی سکه ها از قرن ششم تا دوازدهم هـ.ق
۷۰	بخش اول - تحلیل نمادین نقوش روی سکه ها از قرن ششم تا دوازدهم هـ.ق

۷۰	مقدمه
۷۲	نقش شیر و خورشید
۷۸	نقش عقاب دو سر
۸۲	نقش مرد سوار کار
۸۴	نقش اختر ماه در دوره اتابکان سلجوقی
۸۵	نقش گاو در دوره ایلخانیان
۸۶	نقش طاووس در دوره صفویه
۹۰	بخش دوم-تحلیل ساختاری نقوش روی سکه ها از قرن ششم تا دوازدهم
۹۰	نقش جنگجوی سوار بر اسب
۹۰	نقش جوجه ن
۹۱	ایلاتانیا
۹۲	صفویان
۹۳	نقش عقاب دو سر
۹۳	سلجوقیان
۹۴	ایلخانیان (مغول)
۹۵	صفویان
۹۶	نقش شیر و خورشید
۹۶	سلجوقیان
۹۷	ایلخانیان
۹۸	صفویان
۱۰۰	بررسی سیر تحول نقوش روی سکه ها از قرن ششم تا دوازدهم
۱۰۰	وجوه اشتراک ساختاری نقوش
۱۰۰	نقش شیر و خورشید
۱۰۰	نقش عقاب دو سر
۱۰۰	نقش جنگجوی سوار بر اسب
۱۰۰	وجوه افتراق ساختاری نقوش
۱۰۰	نقش شیر و خورشید
۱۰۱	نقش عقاب دو سر
۱۰۱	نقش جنگجوی سوار بر اسب

۱۰۳	فصل چهارم : تحلیلی بر پیوند متن و تصویر در سکه ها از قرن ششم تا دوازدهم ه.ق
۱۰۴	بخش اول- تحلیل نوشتاری متون سکه ها از قرن ششم تا دوازدهم ه.ق
۱۰۴	مقدمه
۱۰۴	بررسی پیوند متن و تصویر
۱۰۴	سلجوقیان
۱۰۴	نقش مردسوارکار
۱۰۵	نقش عقاب دوسر
۱۰۶	نقش شیر و خورشید
۱۰۶	ایلخانیان
۱۰۶	نقش مرد سوارکار
۱۰۷	نقش عقاب دوسر
۱۰۷	نقش شیر و خورشید
۱۰۸	صفویان
۱۰۸	نقش مرد سوارکار
۱۰۸	نقش عقاب دوسر
۱۰۸	نقش شیر و خورشید
۱۱۱	چگونگی سیر تحول نقوش روی سکه ها
۱۱۱	چگونگی پیوند متن و تصویر
۱۱۱	پایان سخن
۱۱۳	فهرست شکل ها
۱۱۷	فهرست جدول ها
۱۱۸	فهرست منابع و مأخذ

مقدمه

نقوش روی سکه ها، منابع غنی و با ارزشی اند که آشنایی با این نقوش و درک چگونگی تاثیرگذاری آن ها بر یکدیگر ضرورتی فرهنگی به شمار می آید و بهره گیری از این گنجینه تصویری در ارتقای سواد بصری و شکل گیری هویت فرهنگی جامعه نقشی به سزا دارد. با نگاهی بر روی سکه های تاریخی ملتی می توانیم تاریخ هنر آن ها را به طور فشرده رقم بزنیم. تمام داده های علم باستان شناسی مورد مطالعه و پژوهش مورخ قرار می گیرد. گذشته از آن، تصاویر شخصیت ها بر روی سکه، امروزه مهم ترین سند مورخ جهت شناسایی تصویرهای شخصیت های تاریخی است. سکه شناسی در این امر، به کمک مورخ می آید. قبل از پیدایش سکه مردم از راه معاوضه و مبادله اجناس به صورت پایاپای امور تجاری خود را انجام می دادند. لیدیاها اولین مردمی بودند که سکه ضرب کردند. ایرانی ها پس از فتوحات پی در پی در آسیای صغیر به وجود سکه روم استفاده آن پی بردند. در زمان داریوش اول (۵۲۲-۴۸۶ ق.م) برای نخستین بار در ایران، سکه های طلا و نقره ضرب شد. در زمان ساسانیان سکه با نقش پادشاهان و تاج و خط پهلوی و نقش آتشدان ضرب گردید (۴۴۴-۶۵۲ م). با ظهور اسلام نقش شخصیت ها از روی سکه ها حذف شد و آیاتی از قرآن مجید، نام سلاطین، سال و سال ضرب و سال ضرب منقوش گردید. باید یادآور شد که در طبرستان ضرب سکه ادامه شیوه سکه زنی ساسانیان بود، بدین معنی که نقش اسپهبدان مانند دات برزمهر و فرخان و خورشید با خط پهلوی بر روی سکه زنی می شد. شاهان و امرای صفاریان (۲۵۳-۳۹۳ ه.ق)، سامانیان (۲۶۱-۲۸۹ ه.ق)، آل زیار (۳۱۶-۴۳۴ ه.ق) و آل بویه (۳۲۰-۴۱۴ ه.ق)، آل کاکویه (۳۹۸-۴۴۳ ه.ق) و غزنویان (۳۸۸-۴۵۹ ه.ق) به همان طرق خلفا با آوردن نام ضرب و آیه ها و آیاتی از قرآن مجید به خط کوفی به ضرب سکه پرداختند از دوره حکومت ایلخانان مغول ایران (۶۵۱-۷۴۵ ه.ق) سکه های به دست آمده که به خط ایغوری است. از دوره تیموریان نیز سکه های طلا و نقره به نام ملایک و سلاطین که القاب آن ها و تاریخ و محل ضرب و نام خلفای راشدین به خط کوفی و نسخ بر روی آن ها حک شده به دست آمده است (۷۷۱-۹۱۱ ه.ق)، امرای قره قویونلو (۷۸۰-۹۰۸ ه.ق) سکه هایی که ضرب نمودند ملایک و سلاطین و تاریخ ضرب و خلفای راشدین بر روی آن نقش شده است. با حکومت شاه اسماعیل اول و تشکیل دولت صفوی یکی از ادوار درخشان تاریخ ایران آغاز می شود، شاهان صفوی با بر انداختن حکومت واک الیوسفی و متمرکز نمودن دیوان سالاری و تحکیم مبانی مذهبی کشور در کلیه شئون سیاسی و فرهنگی و هنری و اقتصادی و تجاری پیشرفت حاصل نمودند، وضع مالی اساس معین و ثابتی یافت.

جمع آوری مطالب و تدوین این کتاب مکن شد مگر با راهنمایی و مشوره استاد ارجمند دکتر محمد اعظم زاده که مبداء از هیچ کمک و مساعدتی در حق اینجانب کوتاهی نکردند این کتاب تقدیم می گردد به مسر مهربانم مبداء یالین.